

UIT DE FLORA VAN LIMBURG

AFLEVERING 38

J. Cortenraad, Heerderweg 86h, Maastricht

EIVORMIGE WATERBIES

(*Eleocharis ovata*)

Enige jaren geleden heeft in het dal van de Rode beek ten noordoosten van Schinveld een herinrichting plaats gevonden, waarbij getracht is om de ter plaatse aanwezige natuurwaarden, onder meer bestaand uit vochtige schraalgraslanden en pioniervegetaties van zwak zure milieus meer ontwikkelingsmogelijkheden te bieden. Daarbij is onder meer het aldaar gelegen zweefvliegenveld enigermate opgeschoven en is een aantal waterlopen in het gebied opnieuw ingericht door plaatselijke afvlakking van de oevers om op deze wijze meer geleidelijke overgangen te scheppen tussen land en water en meer ondiepe waterbiotopen te creëren. Tijdens een excursie van de Plantenstudiegroep op 13 augustus 1994 naar dit gebied bleek dat de meeste nieuwe biotopen (nog) weinig opleverden. Op één plaats (km-blok 60-44-33) echter werden maar liefst drie zeer zeldzame soorten gevonden. Ten eerste de Stijve moerasweegbree (*Echinodorus ranunculoides*), die in hetzelfde gebied ook vóór 1950 gevonden was en die tegenwoordig landelijk gezien tot de met uitsterven bedreigde soorten behoort. Ook in België en Duitsland is deze plant zeer zeldzaam en bedreigd. Ten tweede werd het Gesteeld glaskroos (*Elatine hexandra*) gevonden, waarmee in twee jaar tijd de tweede vondst in Limburg werd gedaan van een plant die hier voordien nooit was waargenomen. Waarschijnlijk kwam deze plant bij Schinveld vroeger ook al voor maar is ze over het hoofd gezien, evenals dat het geval is in de Banen bij Nederweert waar ze in '93 gevonden is nadat dit ven in '92 was opgeschoond. De meest bijzondere vondst was echter die van de Eivormige waterbies (*Eleocharis ovata*) waarvan 5 exemplaren aangetroffen werden. Waarschijnlijk zijn deze drie soorten uit de zaadvoorraad in de bodem opgekomen. De Eivormige waterbies was nog nooit in Nederlands-Limburg gevonden; de dichtstbijzijnde groeiplaatsen zijn gelegen in visvijvers bij Genk en Hasselt in

FIGUUR 1. Eivormige waterbies (*Eleocharis ovata*).

Belgisch-Limburg, waarvan de plant al in 1855 vermeld wordt en waar ze plaatselijk talrijk is. Dit zijn overigens ook groeiplaatsen die tot de meest noordwestelijke in Europa behoren: het min of meer gesloten areaal van de Eivormige waterbies loopt van Midden- en Oost-Frankrijk over Midden-Duitsland naar het oosten; zeer zeldzaam is de plant ook in Noord-Frankrijk te vinden. De dichtstbijzijnde groeiplaatsen in Duitsland zijn gelegen in het Bergisches Land, ten oosten van Keulen én bij Trier. Vroeger is de plant ook gevonden langs de Rijn ter hoogte van Düsseldorf; de enige andere vondst van Nederlands grondgebied langs de Waal bij Nijmegen uit 1848 (!) sluit hier bij aan. De Eivormige waterbies werd overigens pas in 1943 in de collectie van het Rijksherbarium herkend. Hoewel de Eivormige waterbies, oppervlakkig bezien, met andere waterbiessoorten verwant kan worden, wijkt hij door de combinatie van de heldergroene kleur van de stengels en het ovale hoofdje duidelijk af van verwante soorten als Veelstengelige waterbies (*E. multicaulis*) en Gewone waterbies (*E. palustris*).

Een synoniem van *E. ovata* is *E. soloniensis*. Dit synoniem slaat op de landstreek Sologne, ten zuiden van Orléans, een zandgebied dat zeer rijk is aan plassen en vijvers en daarmee aan geschikte biotopen voor deze plant. De Eivormige waterbies is een éénjarige plant die te vinden is op in de zomer droogvallende plekken langs wateren op zwak zure tot neutrale, kalkarme maar calciumrijke bodem. Zij kan enige (hernieuwde) inundatie verdragen. Tabel 1 geeft de vegetatie weer waarin de plant bij Schinveld gevonden is. De combinatie met Gesteeld glaskroos is er overigens een die in een groot deel van het areaal van de Eivormige waterbies aangetroffen wordt.

GLADDE ZEGGE (*Carex laevigata*)

Belfeld, één flinke pol, volop bloeiend in bronbeek samen met onder meer Bospaardestaart (*Equisetum sylvaticum*) (1993). Na het enige jaren geleden terugvinden van de Gladde zegge bij Tegelen, is de plant nu ook teruggevonden op de eerst bekende locatie. Overigens betreft het hier de enige twee locaties in Nederland die rond 1950 zijn ont-

dekt. Deze Atlantische zegge-soort komt langs bronbeekjes ten zuiden van Aken en het aansluitende deel van België aanzienlijk meer voor. Zie voor een foto van de Belfeldse locatie deel 5 van de Oecologische Flora.

LANG CYPERGRAS (*Cyperus longus*)

Maastricht, langs visvijver, enkele exemplaren zowel in '93 als in '94 aanwezig (61-28-14, 18-9-1994, E. Blink). De soort heeft haar dichtstbijzijnde groeiplaatsen in Frankrijk ten zuiden van de Seine en in Duitsland bij de Bodensee. Over de herkomst van de plant valt moeilijk een uitspraak te doen. Mogelijk behoort ze tot de groep van oever- en waterplanten waartoe soorten als Grote boterbloem, Lidsteng en Watergentiaan behoren, die wel eens vanuit tuinvijvers worden uitgezet.

KNOLBEEMDGRAS

(*Poa bulbosa* var. *bulbosa*)

Sint-Pietersberg, vele exemplaren op sterk betreden plateau achter het fort (61-28-41, 28-4-1994, B. Graatsma). Het Knolbeemdgras is in Limburg alleen van een paar plaatsen in het Maasdal bekend. In die gevallen gaat het om de variëteit *vivipara*. Op de Sint-Pietersberg is het Knolbeemdgras waarschijnlijk al vele jaren aanwezig maar steeds over het hoofd gezien.

KLEIN GLASKRUID

(*Parietaria judaica*)

Grindige plek in weiland direct langs de Maas ten zuiden van Oud-Geulle (59-58-54, 17-9-1993, Plantenstudiegroep). Sittard, op oude muur van de Stadbroekermolen, één exemplaar (60-32-55, aug. 1994, J. Geraedts). Deze plant is alleen bekend van oude muren in Maastricht die meestal langs de Maas gelegen zijn. Hier heeft ze overigens te lijden gehad van recente restauraties. Mogelijk krijgt de plant meer vestigingsmogelijkheden op open grindige plaatsen langs de Grensmaas bij uitvoering van de natuurontwikkelingsplannen.

WELRIEKENDE GANZEVOET

(*Chenopodium ambrosioides*)

Ohé, op ruderaal terrein dichtbij de Maas vrij veel samen met andere adventieve soorten als Pluimgierst (*Panicum miliaceum*) en Kanariezaad (*Phalaris canariensis*) en met Kruidvlier (*Sambucus ebulus*) en Bernagie (*Borago officinalis*) over een lengte van enkele honderden meters op een op voornoemd terrein aansluitende nooddijk, aangelegd bij het hoogwater tijdens de jaarwisseling '93/'94 (60-12-42/43, 8-10-'94, J. Klinckenberg).

Deze uit Zuid-Amerika afkomstige overblijvende soort is in delen van Zuid-, Midden- en West-Europa, waaronder België, ingeburgerd met name langs rivieren. Te verwachten valt dat ook in Nederland deze inburgering zal optreden.

LIGGENDE GANZEVOET

(*Chenopodium pumilio*)

Grevenbicht, op drooggevalen oever van kleigat, enkele exemplaren (60-31-22, R. van Ham en J. Cortenraad, september 1994). Deze uit Australië afkomstige plant is inmiddels in diverse landen van Europa ingeburgerd; ook in Nederland is dit op een aantal plaatsen in de duinen en langs Rijn en Waal het geval.

GELE ANEMOON

(*Anemone ranunculoides*)

Op grazige Maasdijk ten noorden van Grevenbicht, meerdere plekken. over circa 100 meter lengte (60-21-53, 16-4-1994, E. Blink). Een opmerkelijke vondst van deze bosplant waarvan de dichtstbijzijnde groeiplaatsen zich bevinden in de hellingbossen bij Elsloo.

TABEL I. Opname van de groeiplaats van Eivormige waterbies bij Schinveld.

Datum: 13-8-'94
Oppervlakte 1 x 2 m
Bedekking 70 %
Waterdiepte ± 2 cm

Soorten:

<i>Eleocharis ovata</i>	
Eivormige waterbies	.4p
<i>Elatine hexandra</i>	
Gesteeld glaskroos	.1r
<i>Echinodorus ranunculoides</i>	
Stijve moerasweegbree	.4p
<i>Potamogeton pusillus</i>	
Klein fonteinkruid	5
<i>Juncus bulbosus</i>	
Knolrus	2
<i>Alisma plantago-aquatica</i>	
Grote waterweegbree	1+
<i>Glyceria declinata</i>	
Getand vlotgras	.4p
<i>Juncus acutiflorus</i>	
Veldrus	.4p
<i>Agrostis canina</i>	
Moerasstruisgras	.4p
<i>Plantago major</i> subsp. <i>pleiosperma</i>	
Getande weegbree	.1r
<i>Bidens tripartita</i>	
Driedelig tandzaad	.1r
<i>Lycopus europaeus</i>	
Wolfspoot	.1r
<i>Callitriche spec.</i>	
Sterrekroos	.1r

PEPERKERS (*Lepidium latifolium*)

Borgharen, op met bazalt versterkte Maas-oever ten zuiden van het dorp, enkele honderden exemplaren (61-18-52, aug. 1994) en een twintigtal exemplaren op grindoevers ten noorden van het dorp (61-18-41, aug. '93); Elsloo, enkele tientallen op stenige oever langs de Maas (60-51-11, sept. '94, alle vondsten J. Cortenraad). Deze enigszins zouttolerante soort heeft het zwaartepunt van haar verspreiding in Azië en Oost-Europa. Naar het westen toe wordt het steeds meer een kustplant, maar ook in rivierdalen is ze soms te vinden. Langs de Maas was ze sinds de jaren zeventig al eens bij Roermond en ten zuiden van Maastricht gevonden.

DOORGROEIDE BOERENKERS

(*Thlaspi perfoliatum*)

Bemelen, op open plekken in sterk hellend grasland in agrarisch gebruik en grenzend aan het reservaat de Bemelerberg, enkele honderden (62-21-23, mei '93/'94, J. Cortenraad). Van deze soort zijn in Zuid-Limburg in de laatste decennia alleen populaties bekend in extensief gebruikte cultuurgraslanden en enkele reservaten op krijt bij Wahl- en Nyswiller.

GEVLEKT HERTSHOOI

(*Hypericum maculatum*)

Enkele exemplaren langs de weg tussen het Wageler bos en het recent aangelegde deel van de golfbaan en één exemplaar langs heg bij Wolfhaag met Bonte wikke (*Vicia villosa*) (62-33-51, resp. 62-44-33, zomer '94 E. Blink). Een verdere aanvulling op het verspreidingsbeeld van deze hertshooi-soort waarvan eerst sinds enige jaren duidelijk is dat ze inheems is in Zuid-Limburg.

GEELGROENE VROUWMANTEL

(*Alchemilla xanthochlora*)

Moerslag, in wegberm (62-31-41, juni '93, C. van Tijen); Billinghamuizen, langs de Gulp enkele exemplaren op linkeroever (62-32-45, mei '94, J. Geraedts); Slenaken, langs zijbeekje van de Gulp bij de Belgische grens (62-42-24, juli '94, J.J. Morriën en J. Cortenraad). De Geelgroene vrouwenmantel, vroeger vrij algemeen in Zuid-Limburg, is hier tegenwoordig zeer zeldzaam en was voor het laatst waargenomen bij Nuth in 1987. Derhalve zijn drie nieuwe vondsten in korte tijd opmerkelijk.

GESTREEPTE KLAVER

(*Trifolium striatum*)

Sint-Pietersberg, veel exemplaren in zeer korte schrale vegetatie in de verbrede berm

van de van Schaikweg (61-28-51, 21-6-'94, B. Graatsma en H. Hillegers). Een opmerkelijke vondst van deze Klaversoort, waarvan de dichtstbijzijnde groeiplaats gelegen is op de Kooberg bij Kanne (B). Verder komt de plant nog voor op enkele plaatsen aan de hoge randen van het Maasdal in Midden- en Noord-Limburg.

WOLFSKERS (*Atropa bella-donna*)

Elsloo, 1 jonge plant tussen Bilzekruid (*Hyoscyamus niger*) op afgekalfde, kleiig-zandige Maasoevers (60-51-21, augustus '94, J. Tromp en J. Cortenraad). Een merkwaardige vondst van deze plant die in Limburg van oorsprong alleen in bosranden en op kapvlakten op krijtbodem gevonden is en daarnaast al vele jaren verwilderd voorkomt in het oude centrum van Maastricht.

HARTGESPAN (*Leonurus cardiaca*)

Eén bloeiend exemplaar aan de rand van een forse plek brandnetels langs een halfverharde weg door bos tussen Lerop en Linne (58-54-22, 29-6-'94, J. Leunissen). Opnieuw een vondst van deze in Nederland zeer zeldzame plant die nochtans de laatste jaren op diverse plaatsen aan de hoge randen van het Maasdal in Midden- en Noord-Limburg is gevonden en ook op een aantal plekken in Zuid-Limburg te vinden is.

GEGROEFDE VELDSLÄ

(*Valerianella carinata*)

Bunde, bij spoorwegovergang, enkele tientallen en Maastricht-Wyck, op stationsterrein, enkele exemplaren (61-18-25, april '94, resp. 61-28-23, mei '94, J. Cortenraad). Twee vondsten van deze veldsla-soort die volgens de Atlas van de Nederlandse Flora binnen Limburg alleen een aantal keren vóór 1950 in Zuid-Limburg gevonden is en toen vooral in akkers voorkwam. In België komt de plant zeldzaam voor in de kalkrijke delen van de Ardennen, onder meer op kerkhoven. In Nederland komt de plant verder alleen nog voor op enkele locaties in de duinstreek. Van de vier inheemse veldsla-soorten lijkt de Gegroefde veldsla het meest op de vrij algemene Gewone veldsla (*V. locusta*) zowel wat de habitus als wat de vroege bloeitijd betreft (april-mei). De Gegroefde veldsla is echter meer dan de Gewone veldsla gebonden aan

FIGUUR 2.
Peperkers (*Lepidium latifolium*).

open, vaak stenige biotopen. Het kan de moeite lonen om de veldsla-exemplaren die in dergelijke biotopen worden gevonden eens nader te onderzoeken. Daarbij hoeft men niet per se te wachten tot de volgens veel Flora's noodzakelijke rijpe vruchten voorhanden zijn; ook aan de vruchtbeginsels van bloeiende planten is vaak al het onderscheid tussen Gegroefde en Gewone veldsla te zien.

WEIDEKLOKJE (*Campanula patula*)

Landgraaf-Eikske, enkele exemplaren op geluidswal (62-14-45, 8-9-'94, E. Blink). In 1992 trof dezelfde vinder deze plant aan bij het nabijgelegen Terwinselen. Het Weideklokje heeft zijn dichtstbijzijnde groeiplaatsen in de Eifel en was tot voor kort niet bekend uit Limburg. Mogelijk is het in de Oostelijke Mijnstreek ooit met grond aangevoerd die gebruikt is bij herinrichting van voormalige mijnterreinen.

BLEEKGELE DROOGBLOEM

(*Gnaphalium luteo-album*)

Echt, Haeselaarsbroek, ongeveer 20 exemplaren op drooggevalle deel van recent gegraven poel, waarschijnlijk opgekomen uit zaadbank (60-23-23, 20-8-'94, P. Verbeek en J. Klinckenberg). De Bleekgele droogbloem is de afgelopen decennia slechts enkele malen waargenomen op een aantal locaties in Noord- en Midden-Limburg.

HIERACIUM X SCHULTESII

Slenaken, enkele exemplaren op schrale steilranden ten zuidoosten en ten noorden van het dorp, tussen de ouders Muizeoor (*H. pilosella*) en Spits havikskruid (*H. lactucella*) (62-42-14 en -24, juni '93, J. Tromp en J. Cortenraad). Deze bastaard was al decennia niet meer uit Limburg gemeld. Waarschijnlijk komt hij echter op veel plaatsen in Zuid-Limburg voor, waar de beide oudersoorten in elkaars nabijheid groeien.